

**FUNDAMENTAL AND APPLIED RESEARCHES:
CONTEMPORARY SCIENTIFIC AND PRACTICAL
SOLUTIONS AND APPROACHES.**

INTERDISCIPLINARY PROSPECTS

Edited by: A. Dushniy, M. Makhmudov, M. Strenacikova

**ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ТА ПРИКЛАДНІ ДОСЛІДЖЕННЯ:
СУЧАСНІ НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ
РІШЕННЯ ТА ПІДХОДИ.**

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПЕРСПЕКТИВИ

За редакцією: А. Душний, М. Махмудов, М. Стреначікова

October 25, 2019

Baku

Banska Bystrica

Uzhhorod

Kherson

25 жовтня 2019

Баку

Банська Бистриця

Ужгород

Херсон

Azerbaijan National Academy of Sciences
Institute of Philosophy (Azerbaijan)
Academy of Arts in Banska Bystrica (Slovakia)
Uzhhorod National University
Kherson Faculty of the Odesa
State University of Internal Affairs

Національна Академія Наук Азербайджана
Інститут філософії (Азербайджан)
Академія мистецтв у Банській Бистриці (Словаччина)
Ужгородський національний університет
Херсонський факультет Одеського державного
університету внутрішніх справ

FUNDAMENTAL AND APPLIED RESEARCHES: CONTEMPORARY SCIENTIFIC AND PRACTICAL SOLUTIONS AND APPROACHES

***INTERDISCIPLINARY PROSPECTS* VOLUME V**

Edited by:

A. Dushniy, M. Makhmudov, M. Strenacikova

ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ТА ПРИКЛАДНІ ДОСЛІДЖЕННЯ: СУЧАСНІ НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ РІШЕННЯ ТА ПІДХОДИ

***МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПЕРСПЕКТИВИ* ТОМ V**

За редакцією:

А. Душний, М. Махмудов, М. Стреначікова

Baku – Banska Bystrica – Uzhhorod – Kherson
October 25, 2019
Posvit, 2019

Баку – Банська Бистриця – Ужгород – Херсон
25 жовтня 2019
Посвіт, 2019

*Recommended by the Academic Council of the
Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Azerbaijan
(the Protocol № 10, October, 10, 2019)*

*Recommended by the Rector of the Academy of Arts in Banska Bystrica
(the Protocol № 10, October, 24, 2019)*

UDC 001.89(477+479.24)(08):005.745

F 94

Fundamental And Applied Researches: Contemporary Scientifical and practical Solutions
F 94 and Approaches. Interdisciplinary Prospects. Volume V / [Editors: A. Dushniy, M. Makhmudov,
M. Strenacikova]. – Baku – Banska Bystrica – Uzhhorod – Kherson: Posvit, 2019. 616 p.

ISBN 978-617-7401-47-5

In the collection the articles of the participants of the V International Scientifical-practical conference «Fundamental And Applied Researches: Contemporary Scientifical-Practical Solutions and Approaches. Interdisciplinary Prospects» are published. In the materials of the collection questions of philosophy, pedagogy, psychology, sociology, history, culturology, art studies, philology, literary criticism, tourism study, local lore studies, political science, juridical, economic and natural sciences are elucidated.

The edition is addressed to scholars, lecturers and students of higher educational institutions.

UDC 001.89(477+479.24)(08):005.745

The editorial board:

Dushniy A. – Ph.D. in Education, Associate Professor, Correspondent Member of the International Academy of Sciences of Pedagogical Education (Ukraine); **Didi V.** – PaedDr. MgA. et Mgr., Professor, Rector of the Academy of Arts in Banska Bystrica (Slovakia); **Halunko V.** – Doctor of Law, Professor (Ukraine); **Kuzmenko J.** – Ph.D. hab. (Education), Professor (Ukraine); **Makhmudov M.** – Doctor of Philosophy, Leading Researcher of Institute of Philosophy of the NAS (Azerbaijan); **Mamedzade I.** – Doctor of Philosophy, Professor of Institute of Philosophy of the NAS (Azerbaijan); **Mustafayev A.** – Doctor of Philosophy, Professor of Institute of Philosophy of the NAS (Azerbaijan); **Strenacikova M.** – doc. CSc., PhD., Associate Professor of the Academy of Arts in Banska Bystrica (Slovakia); **Strenacikova M.** – PaedDr., Bc., PhD., Lecturer Academy of Arts in Banska Bystrica (Slovakia); **Tagiyev A.** – Leading Researcher of Institute of Philosophy of NAS (Azerbaijan).

Reviewers:

Buniyatzade T. – Academician, Full Member of the National Academy of Sciences of Azerbaijan.

© National Academy of Sciences of Azerbaijan, 2019
© Academy of Arts in Banska Bystrica, 2019
© SHEE «Uzhhorod National University», 2019
© Dushniy A., Makhmudov M., Strenacikova M., 2019
© Posvit, 2019

ISBN 978-617-7401-47-5

*Рекомендовано Вченою радою Інституту Філософії
Національної академії наук Азербайджану
(протокол № 10 від 24 жовтня 2019 року)*

*Рекомендовано ректоратом Академії мистецтв у Банській Бистриці
(протокол № 10 від 10 жовтня 2019 року)*

УДК 001.89(477+479.24)(08):005.745

Ф 94

Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи. Міждисциплінарні перспективи. Том V / [редактори-упорядники А. Душний, М. Махмудов, М. Стреначікова]. – Баку – Банська Бистриця – Ужгород – Херсон: Посвіт, 2019. 616 с.

ISBN 978-617-7401-47-5

У збірнику опубліковані статті учасників V-ї міжнародної науково-практичної конференції «Фундаментальні та прикладні дослідження: сучасні науково-практичні рішення і підходи. Міждисциплінарні перспективи». В матеріалах розкриваються питання філософії, педагогіки, психології, соціології, історії, культурології, мистецтвознавства, мовознавства і літературознавства, туристознавства, краєзнавства, політології, юридичних, економічних й природничих наук.

Видання адресоване науковцям, викладачам і студентам вищих навчальних закладів.

УДК 001.89(477+479.24)(08):005.745

Редакційна колегія:

Галуцько В. – доктор юридичних наук, професор (Україна); **Діді В.** – доктор наук, професор, ректор Академії мистецтв у Банській Бистриці (Словаччина); **Душний А.** – кандидат педагогічних наук, доцент, член-кореспондент Міжнародної академії наук педагогічної освіти (Україна); **Кузьменко Ю.** – доктор педагогічних наук, професор (Україна); **Мамедзаде І.** – доктор філософських наук, професор ІФ НАН (Азербайджан); **Махмудов М.** – доктор філософії, провідний науковий співробітник ІФ НАН (Азербайджан); **Мустафаєв А.** – доктор філософських наук, професор ІФ НАН (Азербайджан); **Стреначікова М.** – доктор наук, доцент Академії мистецтв у Банській Бистриці (Словаччина); **Стреначікова М.** – доктор філософії, викладач Академії мистецтв у Банській Бистриці (Словаччина); **Тагієв А.** – головний науковий співробітник ІФ НАН (Азербайджан).

Рецензенти:

Буніятзаде Т. – академік, дійсний член Національної академії наук Азербайджану.

© Національна Академія Наук Азербайджану, 2019
© Академія мистецтв у Банській Бистриці, 2019
© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2019
© Душний А., Махмудов М., Стреначікова М., 2019
© Посвіт, 2019

ISBN 978-617-7401-47-5

CONTENT

HISTORY STUDIES

Halyk V. Croatian cultural heritage in creative interests of Ivan Franko	8
Haliv M. Conservative epistems of the historical and pedagogical narrative in Ukraine (second half of XIX – beginning of XXI century)	17
Illytskyi V. To the problem of the research of Ukrainian liberation movement in the Carpathian county of OUN (1940 – 1950s).....	29
Kovalenko N. Agricultural research development in the left-bank forest-steppe of Ukraine at the beginning of the XXI century.....	39
Orehivskyi V. Establishment and development of organic farming in Ukraine: a historiography of the problem	45
Usov D., Chubina T. Modern discourse of the problem of human dignity.....	51

ART STUDIES

Dikun I. Creative potential of practical training of future teachers of musical art	58
Moskvichova Y. Musical and public activity and composer art of Denis Sichinsky in the context of development of ukrainian musical culture	66
Ozimovska A. Preconditions nascence of podillya composers school	72
Salii V., Dushniy A. Vocal development of middle school age children	77
Som-Serdyukova O. The interaction of history and modernity in the demension of architecture: the norwegian experience	82
Strenacikova M. (Sr.), Strenacikova M. (Jr.). Vzťah hudobnej a abstraktnej inteligencie a jeho význam v edukácii na konzervatóriách	89
Trikolenko S. The rhythm in jewelry Yuri Plekhanov	95
Yarko M. Paradigm meanings of modern systematic music science: methodological discourse	100

PEDAGOGY

Andrushkiv B., Kyrych N., Melnyk L., Pohajdak O., Sherstiuk R. Organizational and political tools of science activation in conditions of state reforms and social transformations (economic aspects).....	106
Bartosh O., Kozubovskyi R., Shandor F. Formation of readiness of social workers-to-be for volunteering with at-risk children	114
Hnativ Z. Domestic educational orientations according to the historical processes of the European Union	127
Grishak S. Formation and development of gender education in the azerbaijan republic higher schools	133
Humeniuk I., Oliiar M. Methodical segmentation of the educational discourse of the ukrainian language for professional purposes in the context of modern educational tendencies	141
Dmitrenko N. Principles of autonomous learning of profession-based english communication of prospective teachers of mathematics	147
Dzevytska L., Zotova-Sadylo O. Guiding principles in the selection and development of course-books for students of university.....	153

Ihnatenko N., Melnychenko L. Methodical provision of process formation of research skills of future teachers of primary school by stem- technologies	161
Karaman O., Mordovtseva N., Pochinkova M., Yurkiv Y. Diagnosis of the quality indicators of learning process as the basis for designing the technology of critical thinking formation of future teachers of primary school.....	172
Klym M. Features of the usage of training technologies in the professional activity of social pedagogue with senior schoolchildren	181
Kovalchuk V., Marynchenko I. Future vocational training teachers's pedagogical mastery level measuring.....	188
Kurok V., Lytvynova N., Kurok R. Pedagogical conditions of forming future specialists' professional competence at higher educational establishments.....	196
Maikovska V., Semenog O. The communicative block as an important structural component of specialists' entrepreneurial competence in Ukraine	204
Marchuk L., Sobol N. Ethnocultural assertiveness and interethnic tolerance in the context of higher education institutions	210
Newmerzhytska O. Requirements to the educator's personality in the context of the formation of inclusive environment.....	216
Opachko M. Learning of the content of didactic modeling by the master's degree level students – the prospective teachers	221
Orlova N. Student peer performance evaluation as a contributing factor in students' active involvement in the educational process.....	230
Orshanski L., Nyshchak I., Hrom H. Art and labour training of future design and technology teachers by means of decorative and applied arts and ethno-design	234
Otravenko O. Scientific approaches to qualitative study of vocational training in future physical education teachers.....	242
Pahuta M. Approaches to determination of self-realization as a value of professional education	250
Pantjuk M., Pantjuk T., Savchuk B. The fenomen of pedagogical conflict in the modern scientific discourse	258
Povidaychyk O., Khominets S., Povidachyk M. The role of practice in the process of formation of readiness of future teacher for professional mobility.....	268
Sydooruk I., Liakisheva A., Korpach N. Key competencies for lifelong learning of the social workers: the european approach.....	275
Sirinyok-Dolgaryova K. Overview of research management reform in ukrainian higher education	282
Trubavina I., Kaplun S. Student subjectivity as a pedagogical condition for the formation of their cognitive autonomy while learning	288
Tsurkan M. Features of formation of derivative lingual and speech personality of a foreign student-medic	293
Cherniak S. Modeling as a method of theoretical and empirical justification of educational system	298
Shorobura I., Mykhaskova M. Criteria and indicators of the level of experience formedness of music-pedagogical activity of the future music art teachers	307

LINGUISTICS. LITERARY STUDIES

Vintoniv M., Novikova O. Simple complicated sentence in the system of syntactic units.....	313
Garachkovska O. The specific of journalistic problems and genre of Volodymyr Sapon's inheritance	321
Dobrovolska O. Principles of the systemic and functional historic lexicology as the new linguistic trend.....	327
Kaizer I. Ivan Franko – Emil Zola: contact-genetic discourse of Mahdalyna Laslo-Kutsyuk.....	334
Koliasa O., Zymomrya M. Genre and structural peculiarities of the play <i>A Midsummer Night's Dream</i> by W. Shakespeare	340
Kuzebna V. The evolution of intergender relationships in Sherwood Anderson's novel prose.....	348
Martynova H., Bober T. Dynamic processes in the vocabulary for names of clothes, footwear and accessories from the mid upper Dnieper patois.....	364
Martynyuk A. Meaning making in multimodal communication	373
Makhmudova Sh. Folklore patterns in children's works of Azerbaijan	381
Orlov O. Artistic image in the scientific and critical discourse.....	387
Pecharskyi A., Zymomrya I. The existential dimensions of human being in small prose of Mykhailo Kotsiubynskyi and Jalil Mammadkulizade.....	393
Popovych M. On Henri Estienne's contribution to the emergence of Cl. Vaugelas' theory of «good usage»	401
Slipushko O., Katyuzhynska A. The allegoric-symbolic model of the creation of artistic imagery in the poetry of the high baroque epoch (based on the collection «Lutnia Apollinowa» by Lazar Baranovych)	412
Tikhonenko S. The functions of grotesque in John Swift's pamphlet «A Modest proposal»	419
Shylo S. Grammatical means of expressing a stimulating modality in agitation and political discourse	424
Shteinbuk F. Corporal-topological adventures of «The bad girl» in the novel of the same name by Mario Vargas Llosa	430
Shcherbyna T. Text presentation of category of noun gender in speech of Zhuravka village in Shpolyansk district of Cherkasy region	435
Yuldasheva L. Motivation types of occasional onyms of modern fantasy literature for children and adolescents.....	443
Yakubovska M., Zymomrya O., Zymomrya M. The paradigm of the artistic discourse of Ivan Franko and Dmytro Pavlychko: communication between man and the world.....	449

LOCAL HISTORY. TOURISM STUDIES

Habchak N., Dubis L. Uzhhorod experience in using mini-sculptures in the development of urban tourism	457
Druzhynina V., Zelenko O. Socio-demographic dimension of tourism development in Ukraine.....	468
Shevchuk S. The model of the transformation of administrative-territorial system of Poltava region	477

SOCIAL AND NATURAL SCIENCES

Abasov A. Ethics and morality in the Post-non-classical era	484
Abasov MirFaraj. Digital economy and formation of a post-capitalist system.....	491
Adygezalova S. Some results of the development of gender studies in Azerbaijan	498
Bilan T. Philosophical and psychological elements of the empathic ability of future pedagogues.....	507
Garnyk L., Posokhov I., Snihurova I., Sheianova E. Game of stratagems: archetypal nature of success strategies building	514
Calinescu T., Likhonosova G. Modern technologies of coverage the system financial crisis and development of business entities	524
Kuzmenko I. Ukrainian practice of interaction between educational institutions and the police to prevent and combat domestic violence	534
Levandivskiy O., Humeniuk V., Kaziuka N. Capital investments of agricultural producers in the globalization conditions.....	540
Mustafayev R. Relationship of Abu Nasr Al-Farab's artisttel poetry in the Muslim's east.....	550
Nazmiiev A. Scientific view on the structure of social competence	555
Nesprava N. The axiology of power in the understanding of great Christian teachers and saints.....	562
Petryshyn H. Objective conditions and subjective factors of virtualization of consciousness	572
Salmanzade T. Dialogue among civilizations: current realities and global challenges.....	579
Sytnyk O., Sereda J. The criminal-legal nature of the ideology of soviet totalitarianism in the USSR during the 1920s – 1930s	584
Fomych M., Snisarenko Y., Kosiak S. Features of cognitive sphere of fire-rescuers	591
Shevchenko S. Development of social relations in the academic group as a team building condition	599
Shevchuk V. Peculiarities of inventory remembering in older preschool children with dead mental development in foreign study.....	605
Yatchuk O. Interactive television and media-audience: prospective trends of development.....	610

Iryna TRUBAVINA – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of General Pedagogy and Higher School Pedagogy of H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. 29, Alchevskiyh Street, Kharkiv, 61002, (trubavina@gmail.com)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-1057-430X>

ResearcherID: Y-8657-2019 (<http://www.researcherid.com/rid/>)

Sergiy KAPLUN – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Technical and Logistics Chair of the Faculty of Logistics of the National Academy of the National Guard of Ukraine, Defenders of Ukraine Square, 3, Kharkiv, 61001 (serj_kap@ukr.net)

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-3378-7431>

ResearcherID: J-4020-2018 (<http://www.researcherid.com/rid/J-4020-2018>)

Ірина ТРУБАВІНА – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди, вул. Алчевських 29, Харків, 61002, (trubavina@gmail.com)

Сергій КАПЛУН – кандидат педагогічних наук, доцент, начальник кафедри технічного та тилового забезпечення факультету логістики Національної академії Національної гвардії України, майдан Захисників України, 3, м. Харків, 61001 (serj_kap@ukr.net).

STUDENT SUBJECTIVITY AS A PEDAGOGICAL CONDITION FOR THE FORMATION OF THEIR COGNITIVE AUTONOMY WHILE LEARNING

Abstract. *The purpose of the research* is to substantiate student subjectivity as a pedagogical condition for the formation of their cognitive autonomy while studying in higher educational institutions. **The methodology of the research** involves using the foundations of general pedagogy for the formation of cognitive autonomy, higher school pedagogy, competency-based approach as, well philosophical and general scientific approaches to understanding the concepts. The authors also used systematic, activity, social and pedagogical approaches to pedagogical concepts and phenomena, methods of theoretical analysis of scientific sources, methods of generalization, synthesis, applied classification of ways and ways of formation of cognitive independence. **The scientific novelty** of the article is in identifying mutual influence and interrelations between students' cognitive autonomy and their subjectivity, substantiating the subjectivity as a pedagogical condition for student cognitive autonomy formation, identifying the ways of students cognitive autonomy formation through subjectivity. **Conclusions.** It is determined that subjectivity is a pedagogical condition for student cognitive autonomy formation. The subject person is independent in doing any kinds of activities. The formation of cognitive autonomy is possible through active methods and forms of learning, by ensuring students' subjectivity at 3 levels, each of which has its own ways of realization. The levels are: a public level, a system of a country's higher education system, a system of a higher educational institution. The ways of forming cognitive independence are: updating the content of higher education: new disciplines (decision theory, foundations of democracy in education, formation of life and general educational skills); access to resources of out-of-class work; ensuring the participation of students in the educational process as equal teachers and administration.

Key words: cognitive autonomy, student subjectivity, pedagogical condition, the subject of study, cognitive activity.

СУБ'ЄКТНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА УМОВА ФОРМУВАННЯ ЇХ ПІЗНАВАЛЬНОЇ САМОСТІЙНОСТІ В НАВЧАННІ

Анотація. Мета дослідження – обґрунтувати суб'єктність студентів як педагогічну умову формування їх пізнавальної самостійності в навчанні закладах вищої освіти. **Методологія дослідження** передбачає використання основ загальної педагогіки щодо формування пізнавальної самостійності, педагогіки вищої школи, компетентнісного підходу, а також філософських та загальнонаукових підходів до розуміння понять. Автори використовували також системний, діяльнісний, соціально-педагогічний підходи до педагогічних понять і явищ, методи теоретичного аналізу наукових джерел, методами узагальнення, синтезу, застосовували класифікацію способів і шляхів формування пізнавальної самостійності. **Наукова новизна** статті полягає у виявленні взаємовпливу і взаємозв'язків між пізнавальною самостійністю студентів та їх суб'єктністю, обґрунтуванні суб'єктності як педагогічної умови формування пізнавальної самостійності, виявленні способів формування пізнавальної самостійності студентів через суб'єктність.

Висновки. Визначено, що суб'єктність є педагогічною умовою формування пізнавальної самостійності студентів. Суб'єктна людина самостійна в будь-яких видах діяльності. Формування пізнавальної самостійності можливе через активні методи і форми навчання, через забезпечення суб'єктності студентів на 3 рівнях, кожен з яких має свої способи реалізації: суспільний; у системі всієї вищої освіти країни, в системі окремого закладу вищої освіти. Шляхами формування пізнавальної самостійності є: оновлення змісту вищої освіти: через нові навчальні дисципліни (теорія прийняття рішень, основи демократії в освіті, формування життєвих і загальнонавчальних вмінь); звернення до ресурсів позааудиторної роботи; забезпечення участі студентів в освітньому процесі як рівних викладачам та адміністрації.

Ключові слова: пізнавальна самостійність, суб'єктність студентів, педагогічна умова, суб'єкт навчання, пізнавальна активність.

Постановка проблеми. Підвищення якості вищої освіти в контексті євроінтеграції означає збільшення самостійної роботи студента, необхідність для цього пізнавальної самостійності, яка дозволяє людині самостійно ставити цілі, самостійно знаходити найефективніші для себе шляхи їх досягнення. Тому можемо пов'язати пізнавальну самостійність зі свідомим вибором людини, відповідальністю за нього, креативністю, розвитком, що характерно для суб'єктної особистості. Самостійність та суб'єктність людини роблять її конкурентоспроможною, вони взаємопов'язані, взаємозалежні. Але пізнавальна самостійність, суб'єктність не виділені як окремі компетентності в освіті, хоча забезпечують її якість. На суб'єктності особистості в навчанні сьогодні наголошує в своїх промовах міністр освіти та науки України Г. Новосад. Формування ж суб'єктності студента є новою педагогічною умовою формування пізнавальної самостійності студента і нагальним завданням закладів вищої освіти, а пізнавальна самостійність є її результатом і проявом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існуючі науково-педагогічні дослідження стосуються формування пізнавальної самостійності особистості переважно через методи проблемного навчання, активізацію навчання, застосування методу самостійної роботи в процесі навчання (Брушлинський, 1983, Лозова, 2000, Махмутов, 1983, Шамова, 1982, Щукина, 1988 та інші). Цей напрямок досліджень пізніше не розвивався. Суб'єктність досліджувалася щодо учнів шкіл, сім'ї, майбутніх фахівців різних сфер, в правовому, політичному і соціологічному аспектах (Агулов, 2010, Адамська, 2010, Кульбіда, 2005, Оленич, 2009, Пелипчук, 2007, Потеряйко, 2005, Сєваст'янова, 2007, Тітов, 2007, Трубавіна, 2009, Щерба, 2010), але не в контексті формування пізнавальної самостійності в закладі вищої освіти.

Мета статті – обґрунтувати суб'єктність студентів в освітньому процесі закладу вищої освіти як педагогічну умову формування пізнавальної самостійності студентів.

Виклад основного матеріалу. Суб'єкт – той, хто сам здійснює будь-яку діяльність, діє цілеспрямовано, у т.ч. щодо себе. Йому протилежний об'єкт – той, на кого спрямована діяльність для перетво-

рень, у т.ч. щодо нього самого. Суб'єкт впливає на себе, оточення, середовище, діяльність. Об'єкт же сам перетворюється в заданому напрямку під впливом того, хто на нього впливає. Отже, об'єкт навчання здатний до пізнавальної активності (яка передбачає самостійний вибір шляхів поставленої ззовні задачі), але не до пізнавальної самостійності, коли задачі ставить собі сама людина і сама обирає найкращі для себе шляхи їх досягнення. Тому пізнавальна активність є шляхом до пізнавальної самостійності, а об'єктність – шлях, який не завжди приводить до суб'єктності. Формування суб'єктності не відбувається швидко, за діяльнісним підходом, вона формується і виявляється у діяльності. Педагогам треба знайти види діяльності, які сприяють формуванню суб'єктності і включати до них студентів. Як доводить теоретичний аналіз джерел (Адамська, 2010, Оленич, 2009, Пелипчук, 2007, Потеряйко, 2005, Тітов, 2007, Щерба, 2010), суб'єктність – інтегральна якість особистості, яка складається з таких компонентів: когнітивний, мотиваційно-смісловий, поведінковий, емоційно-рефлексивний, регуляційний компоненти; вона виявляється у безконфліктному вирішенні проблем, реалізації своїх прав у середовищі на основі вираженого прийняття рішень, контролі себе і своєї діяльності; це право- й дієздатна людина. Вона прямо пов'язана із життєвими вміннями, відповідальністю, цілепокладанням. Маємо вплив суб'єктності на формування пізнавальної самостійності, що дозволяє її розглядати як педагогічну умову формування пізнавальної самостійності студентів.

Студенти живуть в суспільстві і відчувають на собі його вплив. У цьому контексті шляхами формування суб'єктності молоді є, як доведено (Оленич, 2009, Потеряйко, 2005, Терешкун, 2005, Тітов, 2007, Щерба, 2010): основні об'єктивні чинники: політико-економічні та соціокультурні тенденції глобального характеру та трансформаційні суспільні процеси внутрішнього характеру; молодіжний рух; демократизація педагогічного процесу; політична суб'єктивація, становлення національної ідеї, діяльність органів самоврядування. Ми можемо навчити студентів критичному мисленню і прийняттю виважених рішень, аналізу суспільної думки і поведінки, захисту від маніпуляцій, а також свідомому вибору і регуляції своєї поведінки, залученню до управління освітнім процесом, національному вихованню в позааудиторній роботі. Це все сприятиме формуванню їх суб'єктності і прояву її уже в навчанні як пізнавальної самостійності. Доведено, що в закладах освіти можливі педагогічні шляхи формування суб'єктності студентів: гуманістична парадигма професійного виховання; гуманістична філософія освіти; творча діяльність; використання навчального діалогу (Адамська, 2010, Агулов, 2010). Ми б додали ще педагогіку ненасильства як основу усунення нерівності в закладі освіти.

Сформулюємо шляхи формування пізнавальної самостійності на основі забезпечення суб'єктності студентів і узагальнення джерел з проблеми (Агулов, 2010; Адамська, 2010, Кульбіда, 2005, Пелипчук, 2007, Севаст'янова, 2007, Тітов, 2007: оновлення змісту вищої освіти: теорія прийняття рішень, основи демократії в освіті, формування життєвих і загальнонавчальних вмінь як загальних компетентностей; звернення до ресурсів позааудиторної роботи для формування життєвих умінь, цілепокладання, відповідальності, творчої реалізації, культури миру, академічної доброчесності, моральної культури, стресостійкості, національного виховання тощо; забезпечення участі студентів в освітньому процесі як рівних викладачам та адміністрації, сприяння студентському самоврядуванню; створення психологічних умов для формування суб'єктності особистості (використання інтерактивних методів навчання, актуалізація розвивального потенціалу психологічної освіти, проблематизація освітнього змісту, активація самостійності студентів); наявність психолого-педагогічного супроводу розвитку суб'єктності майбутніх фахівців; використання педагогічних шляхів формування суб'єктності студентів: педагогіки ненасильства, гуманістичної філософії освіти, гуманістичної парадигми професійного виховання, навчального діалогу і творчої діяльності.

Висновки і перспективи подальших розвідок питання. На основі викладеного можна узагальнити поняття суб'єктності як педагогічної умови формування пізнавальної самостійності студентів таким чином: це інтегральна якість особистості, що виявляється в навчальній та інших видах діяльності щодо зміни цієї діяльності, у високому рівні свідомості студента, його внутрішній мобілізації та організації для вирішення задач; у тому, що людина вміє безконфліктно вирішувати проблеми і реалізовувати свої права в освітньому середовищі. Суб'єктна людина самостійна в навчанні. Виділяємо такі рівні способів і шляхів формування суб'єктності студентів для формування їх пізнавальної самостійності: суспільний; в системі всієї вищої освіти; конкретного закладу вищої освіти. Шляхами формування пізнавальної самостійності через суб'єктність студентів є: оновлення змісту вищої освіти; звернення до ресурсів позааудиторної роботи; забезпечення участі студентів в освітньому процесі як рівних викладачам та адміністрації; створення психолого-педагогічних умов для формування суб'єктності. Перспективами подальших досліджень є виявлення переліку та ефективності методик і технологій реалізації цих способів і шляхів для формування пізнавальної самостійності студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

- Агулов, М. В.** (2010). *Психологічні чинники динаміки суб'єктності майбутнього вчителя у процесі навчальної діяльності* (автореф. дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 – Педагогічна та вікова психологія). Харків, 20 с.
- Адамська, З. М.** (2010). *Психолого-педагогічні засади розвитку суб'єктності майбутніх психологів* (автореф. дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 – Педагогічна та вікова психологія). Івано-Франківськ, 20 с.
- Брушлинский, А. В.** (1983). *Психология мышления и проблемное обучение*. Москва: Знание, 96 с.
- Діткевич, І. І.** (2011). *Адміністративна процесуальна правосуб'єктність* (автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 – Адміністративне право і процес). Харків, 20 с.
- Кульбіда, Н. М.** (2005). *Особистісні детермінанти успішної професійної підготовки майбутніх підприємців* (автореф. дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 – Педагогічна та вікова психологія). Київ, 20 с.
- Лозова, В. І.** (2000). *Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів* (2-е вид.). Харків, 175 с.
- Махмутов, М. И.** (1983). *Методы проблемно-развивающего обучения в средних профтехучилищах: метод. рекомендации*. Москва: Изд-во АПН СССР, 64с.
- Оленич, С. Р.** (2009). *Молодь як об'єкт і суб'єкт суспільних відносин в сучасній Україні* (автореф. дис. ... канд. філософ. наук: спец. 09.00.03 – Соціальна філософія та філософія історії). Київ, 20 с.
- Пелипчук, С. М.** (2007). *Педагогічні умови формування суб'єктності майбутніх юристів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 – Теорія та методика професійної освіти). Київ, 20 с.
- Потеряйко, Г. В.** (2005). *Особливості політичної суб'єктизації національних меншин в Україні* (автореф. дис. ... канд. політ. наук: спец. 23.00.02 – Політичні інститути та процеси). Київ, 16 с.
- Севаст'янова, О. А.** (2007). *Соціально-педагогічні умови соціалізації студентської молоді у виховному процесі вищого навчального закладу* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.05 – Соціальна педагогіка). Луганськ, 20 с.
- Терешкун, О. Ф.** (2005). *Політична суб'єктність української нації: генеза, стан, тенденції розвитку* (автореф. дис. ... канд. політ. наук: спец. 23.00.01 – Теорія та історія політичної науки). Львів, 21 с.
- Тітов, І. Г.** (2007). *Розвиток творчої уяви молодших школярів як компонент становлення їхньої суб'єктності* (автореф. дис. ... канд. психол. наук: спец. 19.00.07 – Педагогічна та вікова психологія). Київ, 21 с.
- Трубавіна, І. М.** (2009). *Теоретико-методичні основи соціально-педагогічної роботи з сім'єю* (автореф. дис. ... докт. пед. наук: спец. 13.00.05 – Соціальна педагогіка). Луганськ, 44 с.
- Шамова, Т. И.** (1982). *Активизация учения школьников: монография*. Москва: Педагогика, 208 с.
- Щерба, О. В.** (2010). *Кримсько-татарська спільнота як суб'єкт політики в Україні* (автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 – Політичні інститути та процеси). Львів, 20 с.

Щукина, Г. И. (1988). *Педагогические проблемы формирования познавательных интересов*. Москва: Педагогика, 208 с.

REFERENCES

Ahulov, M. V. (2010). *Psykhologichni chynnyky dynamiky subiektnosti maibutnoho vchytelia u protsesi navchalnoi diialnosti* [Psychological Factors of a Future Teacher's Subjectivity Dynamics in the Process of Educational Activity] (*Extended abstract of Candidate's thesis*). Kharkiv. [in Ukrainian].

Adamska, Z. M. (2010). *Psykhologo-pedahohichni zasady rozvytku subiektnosti maibutnykh psykhologiv* [Psychological and Pedagogical Principles of Future Psychologists' Subjectivity Development] (*Extended abstract of Candidate's thesis*). Ivano-Frankivsk. [in Ukrainian].

Brushlinskij, A. V. (1983). *Psihologija myshlenija i problemnoe obuchenie* [Psychology of Thinking and Problem Learning]. Moskva: Znanie. [in Russian].

Ditkevych, I. I. (2011). *Administratyvna protsesualna pravosubiektnist* [Administrative Procedural Legal Identity] (*Extended abstract of Candidate's thesis*). Kharkiv. [in Ukrainian].

Kulbida, N. M. (2005). *Osobystisni determinanty uspihnoi profesiinoi pidhotovky maibutnykh pidpriyemstiv* [Personal Determinants of Future Entrepreneurs' Successful Professional Training] (*Extended abstract of Candidate's thesis*). Kyiv. [in Ukrainian].

Lozova, V. I. (2000). *Tsilisnyi pidkhid do formuvannia piznavalnoi aktyvnosti shkoliariv* [A Holistic Approach to Schoolchildren's Cognitive Activity Formation] (2nd ed.). Kharkiv. [in Ukrainian].

Mahmutov, M. I. (1983). *Metody problemno-razvivajushhego obuchenija v srednih proftehuchilishhah: metod. rekomendacii* [Methods of Problem-developing Education in Secondary Vocational Schools: methodological recommendations]. Moskva: Izd-vo APN SSSR. [in Russian].

Olenych, S. R. (2009). *Molod yak ob'ekt i sub'ekt suspilnykh vidnosyn v suchasni Ukraini* [The Youth as an Object and Subject of Social Relations in Present-day Ukraine] (*Extended abstract of Candidate's thesis*). Kyiv. [in Ukrainian].

Pelypchuk, S. M. (2007). *Pedahohichni umovy formuvannia subiektnosti maibutnykh yurystiv u protsesi vyvchennia psykhologo-pedahohichnykh dysyplin* [Pedagogical Conditions for Future Lawyers' Subjectivity Formation in the Process of Studying Psychological and Pedagogical Disciplines] (*Extended abstract of Candidate's thesis*). Kyiv. [in Ukrainian].

Poteriaiko, H. V. (2005). *Osoblyvosti politychnoi subiektivatsii natsionalnykh menshyn v Ukraini* [Features of Political Subjectivation of National Minorities in Ukraine] (*Extended abstract of Candidate's thesis*). Kyiv. [in Ukrainian].

Sievastianova, O. A. (2007). *Sotsialno-pedahohichni umovy sotsializatsii studentskoi molodi u vykhovnomu protsesi vyshchoho navchalnoho zakladu* [Social and Pedagogical Conditions for Student Youth' Socialization in the Educational Process of Higher Educational Institutions] (*Extended abstract of Candidate's thesis*). Luhansk. [in Ukrainian].

Tereshkun, O. F. (2005). *Politychna subiektnist ukrainskoi natsii: heneza, stan, tendentsii rozvytku* [Political Subjectivity of the Ukrainian Nation: Genesis, State, Tendencies of Development] (*Extended abstract of Candidate's thesis*). Lviv. [in Ukrainian].

Titov, I. H. (2007). *Rozvytok tvorchoi uiavy molodshykh shkoliariv yak komponent stanovlennia yikhnoi subiektnosti* [The Development of Primary Schoolchildren's Creative Imagination as a Component of Their Subjectivity Formation] (*Extended abstract of Candidate's thesis*). Kyiv. [in Ukrainian].

Trubavina, I. M. (2009). *Teoretyko-metodychni osnovy sotsialno-pedahohichnoi roboty z simiei* [Theoretical and Methodological Foundations of Social and Pedagogical Work with a Family] (*Extended abstract of Doctor's thesis*). Luhansk. [in Ukrainian].

Shamova, T. I. (1982). *Aktivizacija uchenija shkol'nikov: monografija* [Schoolchildren's Learning Activation: Monograph]. Moskva: Pedagogika. [in Russian].

Shcherba, O. V. (2010). *Krymsko-tatarska spilnota yak sub'ekt polityky v Ukraini* [The Crimean Tatar Community as a Subject of Politics in Ukraine] (*Extended abstract of Candidate's thesis*). Lviv. [in Ukrainian].

Shhukina, G. I. (1988). *Pedagogicheskie problemy formirovaniia poznaveitel'nykh interesov* [Pedagogical Problems of Cognitive Interests Formation]. Moskva: Pedagogika. [in Russian].